ಡಾ॥ ಚೂಡಾಮಣಿ ನಂದಗೋಪಾಲ್

ಹದಿನೆಂಟನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು

೧

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಭಿತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಬಾದಾಮಿಯ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯದ ವೈಷ್ಣವಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವೈಷ್ಣವ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಳೇಶನ ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೭೮ರ ಶಾಸನವು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಿಂದ ಗುಹೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ವೃದ್ಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೦೭ರ ತಾಮ್ರಶಾಸನವು ಗಂಗ ಅರಸರ ಆಸ್ಥಾನ ಕಂಡರಣೆಕಾರನಿಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣತಿ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಉಳಿದ ಲಲಿತಕಲೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೭೬ರ ತಾಮ್ರಶಾಸನವು ಅದರ ಕಂಡರಣೆಕಾರನು ಚಿತ್ರಕಲಾ ನಿಪುಣನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಪ್ತರ ಕಲೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲೋರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂತಿಮ ಹಂತದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನ 'ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ'ವೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಮೊದಲ ಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರ ರಚನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಭಿತ್ತಿಯ ತಯಾರಿಕೆ, ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆ, ಬಣ್ಣಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, ಕುಂಚಗಳ ಬಳಕೆ, ಚಿನ್ನದ ರೇಕಿನಿಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದವೆಂದು ಹೇಳಲು ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಕಲದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಬ್ದುಲ್ ವಹೀದ್‌ಖಾನರು ಸಂಶೋಧಿಸಿದುದರಿಂದ, ಅದು ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಕೈಲಾಸನಾಥದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಜೈನ ತಾಳೆಓಲೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ ಧವಳದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರವನ್ನು ತುಂಬಿದಂತಾಯಿತು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು 'ಚಿತ್ರಮಂಟಪ'ಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಜಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕಾಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಶಾಂತಿನಾಥ ಬಸ್ತಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದು, ಈಗ ಕೆಲವು ಅಳಿದು ಉಳಿದಿರುವ ತುಣುಕುಗಳೇ ಗತಕಾಲದ ವೈಭವಕ್ಕೆ ದುರಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲವು ನಾಜೂಕಿನ ಕೆತ್ತನೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದರೂ ದೇವಾಲಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ವಾಹಿನಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಪರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ಹರಿದು ಕೆಲವು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಛತ್ರ, ಅರಮನೆ, ದೇವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟೀರಗಳು ವರ್ಣಮಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಿಂದ

ಅಲಂಕರಿಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಶಾಸನಗಳು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳು ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗಣಿಕೆಯರು, ವಾದ್ಯಗಾರರು ಮತ್ತು ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹಕಾರರ ಮನೆಗಳೂ ಸೃಜನಶೀಲ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಗೋಡೆಗಳ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಗಳ ಶೂನ್ಯತನವನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಚಿತ್ರಾಭಾಸ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಶಿಲ್ಪಗಳಂತೆ ತ್ರಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಸವಾಗುವಂತಿದ್ದು, ಉತ್ತರಭಾರತದ ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ದುಂಡುತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕಟ್ಟೋಣಗಳು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಕಲಾ ನಿಪುಣರಿಗೆ ಹೊಸದೊಂದು ಆಶಾಕಿರಣವನ್ನೇ ಮೂಡಿಸಿದವು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಹಾಗೂ ನಂತರದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪ್ರಾಕಾರ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಗಳು ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ, ಆತ್ಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಕಲಾವಿದರಿಗೂ ಇದೊಂದು ಸದಾವಕಾಶವಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಿತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಗಮ ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಅಂಶಗಳು ಸುಮಧುರವಾಗಿ ಸಾಮರಸ್ಯಗೊಂಡು ಸುಂದರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿವೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತು–ವಿಷಯಗಳು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಷಡಂಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಆಕೃತಿಗಳು ಲಲಿತವಾದ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿವೆ (ಷಡಂಗವೆಂದರೆ ರೂಪಭೇದ, ಪ್ರಮಾಣ, ಭಾವ, ಲಾವಣ್ಯ, ಸಾದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ವರ್ಣಿಕಾಭಂಗ). ವಿಜಯನಗರ ಹಾಗೂ ಅನಂತರ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ಲಾವಣ್ಯಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ತಾಡಪತ್ರಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಕೆಲವು ತುಣುಕುಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ತಿರುಪರುತ್ತಿಕುನ್ರಂನ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಗೀತಮಂಟಪವನ್ನು ಎರಡನೇ ಬುಕ್ಕನ ಮಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಇರುಗಪ್ಪನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ವರ್ಣಮಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಜೈನತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ವೃಷಭದೇವ, ವರ್ಧಮಾನ ಹಾಗೂ ನೇಮಿನಾಥರ ಜೀವಿತಕಥಾಮಾಲಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಅಪ್ಸರೆಯರ ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಕೋಲಾಟಗಳ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೫ರಲ್ಲಿ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಕಲಾವಿದರು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ನಿರಾಶ್ರಿತರಾಗಿ ಚದುರಿ ಹೋಗುವಂತಾಯಿತಾದರೂ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮಂತರೇ ಆಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಹಾಗೂ ತಂಜಾವೂರು ನಾಯಕರ ಕೃಪಾಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅವರು ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ತಂಜಾವೂರು ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ ಅರ್ಜಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ತಂತ್ರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಬೆಳೆದುಬಂದವು. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಹದಿನೆಂಟು ಹಾಗೂ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುತ್ಥಾನವನ್ನು ಕಾಣುವಂತಾಯಿತು.

ಕಾಲಮಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯ ನಂತರದ ಚಿತ್ರಗಳು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು, ವಿಜಯನಗರ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಶೈಲಿಗಳ ಮಧ್ಯದ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿವೆ. ಇವು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವುಗಳು. ಇಲ್ಲಿಯ ಜೈನಮಠದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ವಿಗ್ರಹ, ಲೋಹದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ. ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದ ಒಳಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರದ ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಜೀವನವನ್ನು ಆತನ ಹಿಂದಿನ ಒಂಬತ್ತು ಭವಾವಳಿಗಳೊಂದಿಗೆ(ಜನ್ಮ) ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಜೀವನ, ಏಕಾಂತದ ವಾಸಸ್ಥಾನ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಸರಿಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ಮಾನವಾಕಾರಗಳೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗತ ನೋಟ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಹಂಪೆ ಹಾಗೂ ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತದ್ವತ್ತಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಆಭರಣಗಳ ಹೊರರೇಖೆ,ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ ಆಕೃತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನಾ ತಂತ್ರ, ಆಕೃತಿಗಳ ನಿಲವು, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಬಂದಂತಹವು.ಆದರೆ ಸೀರೆಯ ನೆರಿಗೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೊಲಿದ ಉಡುಪುಗಳು ಹಾಗೂ ಗಂಭೀರ ಮುಖಭಾವಗಳು ಶಿಷ್ಟ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಪುರುಷವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಉಡುಪು ಮತ್ತು ಶಿರೋಭೂಷಣಗಳು ಮರಾಠರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮೈಸೂರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಯಥವತ್ತಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ರಾಕ್ಷಸರ ರೂಪಚಿತ್ರಗಳು ಅವರ ಪೌರುಷಯುತ ಆಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಅಂಕಣಗಳೊಳಗೆ ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಚಿಕಣಿಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಒಟ್ಟು ಸಂವಿಧಾನದ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಭಂಗ ಬಾರದೆ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಜೈನಮಠವು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಇದು ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ರಚನಾ ಶೈಲಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ೪೦ ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಯೂರಿನ ತೇರು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕೆಂಚಪ್ಪನಾಯ್ಕನೆಂಬುವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನವಿಜಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ದಶಾವತಾರ ಮತ್ತು ಸೀತಾಕಲ್ಯಾಣದ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಚಿತ್ರಣವಿದ್ದು,ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲಾವಿದರ ಕಸಬುಗಾರಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೌಶಲ್ಯದ ಕೊರತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಅದು ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಸಿರಾ : ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿರಾ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಬಂದ ಮೊಘಲರೂ ಸಿರಾವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಪುನಃ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೫೭ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಸಿರಾವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರಾದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೯ರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸಂಧಾನವಾಗಿ ಅದು ಮೈಸೂರಿನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹೈದರ್‌ಅಲಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಿರಾದ ನವಾಬನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೬೬ರಲ್ಲಿ ಅದು ಮರಾಠರ ಕೈಸೇರಿತು. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೭೪ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಿರಾ ವಿಭಿನ್ನ ಬಗೆಯ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ರೇವಣಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಸ್ವಲ್ಪ ಶ್ರೀಮಂತರೆನ್ನಬಹುದಾದ ಕುರುಬ ಜನಾಂಗದವರದಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಕಲಾಪೋಷಕರೂ ಆಸ್ಥಾನ ಕಲಾವಿದರನ್ನೇ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಕತ್ತಲು ತುಂಬಿದ ಹಜಾರದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಹಾಗೂ ಭಾಗವತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಲವು ಪದರಗಳ ಸುಣ್ಣದೊಳಗೆ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ

ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಲಾವಿದರು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನುರಿತವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಕ್ಕ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಚಿಕಣಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂತೆ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಚಿತ್ರಿತ ಆಕಾರಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ತಾಳಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತಿವೆಯಲ್ಲದೆ, ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೃತಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಹಲವು ಹಂತಗಳನ್ನು ಸಹಾ ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರಶೈಲಿ ಹಿರಿಯೂರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆ ಇವು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೋಲುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಲಾವಿದರೇ ಇಲ್ಲೂ ರಚಿಸಿರಬಹುದು.

ಮುಡುಕುತೊರೆ : ತಿರುಮಕೂಡ್ಲು ನರಸೀಪುರದಿಂದ ೨೫ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗುಡ್ಡವೊಂದರ ಮೇಲಿರುವ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಾಲಯವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಯಾಣಮಂಟಪದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಸಂಯೋಜನೆ, ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ, ಸಪೂರಾದ ಆಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸಮತೋಲನತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಕಾರಗಳು ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧಿಸುವ ಮೊದಲು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯ ನಂತರದವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಡುಕುತೊರೆ, ಹಿರಿಯೂರು ಮತ್ತು ಸಿರಾಗಳಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುದರಿಂದ ವಿಜಯನಗರಾನಂತರದ ಸುಮಾರು ನೂರುವರ್ಷಗಳ ಹಾಗೂ ೧೭೫೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅಂತರವನ್ನು ತುಂಬಿದಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮತವಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯದರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ವಿಜಯನಗರದ ಚಿತ್ರಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕುರಿತು ವಿವರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಬಂಧದ ಅನುಮಾನಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಿಬಿ : ತುಮಕೂರಿನಿಂದ ೨೪ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಸಿಬಿಯ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದ ಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ದೇವಾಲಯವು ಕರಣಿಕ ನಲ್ಲಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಹೋದರರಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜೀಣೋದ್ಧಾರ ಆಗಿರುವಂತಹದು. ಇದನ್ನು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಫೌಜುದಾರನಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಹೈದರ್‌ನಾಮಾ ರಚಿಸಿದ ನಲ್ಲಪ್ಪನ ವಂಶಸ್ಥರ ಬಳಿ ಇರುವ ದಾಖಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲಾಕೃತಿಗಳೂ ಇದ್ದು, ಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಗಣನೀಯ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಚಿತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಿತಶಾಸನಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದರ್‌ಅಲಿಯ ಕೈಕೆಳಗಿನ ನಂಬಿಕಸ್ಥ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಛೇರಿ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಆತನ ಪತ್ನಿ ಅಲಮೇಲಮ್ಮ, ಅವರ ಪುತ್ರರು, ಹಿಂದೂ ಹಾಗೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ಸುಮಧುರ ಬಾಂಧವ್ಯ, ಮುಖ್ಯವಾದ ವಸಾಹತುಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರದ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗುಡಿಸಲುಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಕೂಡಿದ್ದು, ಹಲವಾರು ಪುಷ್ಕರಣಿ ಅಥವಾ ಪವಿತ್ರತೀರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಇದು ಸಿಬಿ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಪರಿಸರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ನಕ್ಷೆಯಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ಸಂಕೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಂತಿದೆ. ಈ ಭಾಗದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ತೋರಿಸುವಂತಿದ್ದು, ಫೌಜುದಾರ ನಲ್ಲಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಂಬಂಧಿಕರು, ಆಸ್ಥಾನದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಜನರು ವಾರಾಂಗನೆಯರೊಂದಿಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಲೈಂಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಂಡುಬರದೆ ಆಕೃತಿಗಳು ಜಡವಾಗಿ ನಿಂತಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಆಶಯಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಲಾವಿದರು ರಚಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ಒಲಿಸಲು ಬರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗ ತಿಳಿದ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾದ ಕಲಾವಿದರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಯ ಮಧ್ಯದ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ಕಥಾಮಾಲಿಕೆ, ಕೃಷ್ಣಲೀಲ, ರಾಮಾವತಾರ, ಎಂಟು ಪತ್ನಿಯರೊಂದಿಗಿರುವ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ರಾಮ-ರಾವಣರ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ಅಂಕಣದ ಸುತ್ತಲೂ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದ ಸುವರ್ಣಲೇಪನವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಆಕರವಿರಬಹುದು. ಅಷ್ಟಭಾರ್ಯ, ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ರಾಸಲೀಲೆ, ಗೋವರ್ಧನ ಗಿರಿಧಾರಿ, ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಮೈಸೂರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳು. ರಾಕ್ಷಸರ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಳವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡು, ಪಾರ್ಶ್ವಗತ ನೋಟದಿಂದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆಯಲ್ಲದೆ, ಕಣ್ಣುಹುಬ್ಬಿನ ರಚನೆಯು ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯನ್ನು ತೀರಾ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಾವು ಬಹಳಷ್ಟು ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ರಾಜಧಾನಿ ಹಾಗೂ ಅರಮನೆಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಗುತ್ತಿಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಆದರ ಕಲಾವಿದರು ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಿದ್ದಂತೆ (ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯ ಕಲಾವಿದರು) ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಿತರಾಗಿದ್ದರು. ತೀವ್ರವಾದ ಬಲಪ್ರಯೋಗ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಚಲನಶೀಲತೆಯ ಚಿತ್ರಣ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕಲಾವಿದರು ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉಡುಪು, ಆಭರಣ, ವಸ್ತ್ರಗಳ ನಮೂನೆ, ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳ ಅಂಚುಪಟ್ಟಿಗಳು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ಅಂತಿಮ ಹಂತದ ಕಾಲದವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ.

ತುಮಕೂರಿನ ನಲ್ಲಪ್ಪನ ಉದ್ಯಾನವನದ ವಸಂತಮಹಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಿಬಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚಿನದಾಗಿದ್ದು, ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮಹಲ್ ನಲ್ಲಪ್ಪನ ತಂದೆ ಕಚೇರಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಕಾಲದ ವಾಸದಮನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನವಗ್ರಹ, ಕಾಮಧೇನು, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಕಾಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಲ್ಲಪ್ಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಯನಗೃಹವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಅಸಭ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ನೋಡಬಾರದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಸುಣ್ಣ ಹೊಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ನಾಶವಾಗಿವೆ.

ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಬೇಸಿಗೆಯ ಅರಮನೆಯಾದ ದರಿಯಾದೌಲತ್ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಇತ್ತೆಂಬುದು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಹಿಂದೂ, ಇಸ್ಲಾಂ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಮತಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿವೆ. ಬಹುದೂರಪ್ರದೇಶದ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಟಿಪ್ಪು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಬಣ್ಣಗಳನ್ನೂ ವಿದೇಶದಿಂದಲೇ ತರಿಸಿದ್ದನು. ಪರ್ಶಿಯನ್ ನೀಲಿ, ಬಿಳಿ, ಇಂಗಳೀಕ ಬಣ್ಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸೈನಿಕರು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು (೫೦ × ೧೮ ಅಡಿ), ಇದು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಚಿತ್ರಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲೆರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಬಣ್ಣಗಳು ಮೇಳೈಸಿರುವ ಟಿನ್ಟೆರಿಟ್ಟೊ (Tinteretto) ವಿನ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ರೋಮ್‌ನ ಕ್ರೈಸ್ತ ಇಗರ್ಜಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೈಕೇಲ್ ಎಂಜಲೋವಿನ ಕೊನೆಯ ಭೋಜನ ಇವೆರಡೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹಸಿಮೈಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದು, ಒಣಮೈಯ (ಫ್ರೆಸ್ಕೋ ಸೆಕ್ಕೋ)ಗಳಲ್ಲ. ದರಿಯಾದೌಲತ್‌ನ ಉಳಿದರ್ಧ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕಾಲದ ಇತರ

ನವಾಬರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಚಿತ್ರರಚನಾ ತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶದ ಬಳಕೆಯು ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಬಿಡಿ ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅದು ಮೊಘಲ್ ಚಿಕಣಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕುದುರೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸವಾರರು ಬಿಡಿಯಾದ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವಿದೇಶಿಯರ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಆದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಒತ್ತಡಗಳು ಹಾಗೂ ಒತ್ತಡಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಇತರ ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಮಿಲ್‌ಡ್ರೆಡ್ ಆರ್ಚರ್ ಅವರ 'ಇಂಡಿಯಾ ಆಫೀಸಿನ' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯ ದಾಖಲೆಗಳ ವಿಶೇಷ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ೨೦ನೇ ಶಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಪುನರ್ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು ಮೂಲ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ತಾಜಾತನ ಕಳೆದುಹೋದಂತಾಗಿದೆ. ಈಗ ಅದು ಬಣ್ಣ ತೊಡೆದ ಕಲೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿರುಸಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಅರಮನೆ, ಮೈಸೂರಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಕಲಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವು.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಂದರ್ಭಿಕಚಿತ್ರಗಳು, ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು, ಚಿತ್ರಸಂಪುಟಗಳು (ಆಲ್ಬಂ) ಹಾಗೂ ಪೂಜಾರ್ಹ ಪಟಗಳು ಹಲವು ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ಚಿನ್ನದ ರೇಕಿನಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಸುಂದರ ಶ್ರೀಮಂತ ಕೊಡುಗೆಯೆಂಬಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಭವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯು ಮಹೋನ್ನತ ಕಲಾವಿದರಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರಾಜು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ಮುಂದುವರೆದು ಹೊಸರೂಪ ತಳೆದು ಇಂದಿಗೂ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಗಿನವರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವ ಹಾಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಜವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಪಡೆಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ತಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ವಿಧಾನಗಳು : ತಳಹದಿಯ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಪದರಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಹರಳು ನಂತರ ಮೆದು ಸುಣ್ಣವನ್ನು ಅಥವಾ ಶಂಖಚೂರ್ಣವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಣಗಿದ ಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ ಬರೆಯುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಣಗಾರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಗಾವಿಯಿಂದ ಕರಡು ರೇಖೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಬಣ್ಣಗಳಷ್ಟೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಬಣ್ಣಗಳು ಖನಿಜಮೂಲದವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಗೋಂದಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಸ್ಯಜನ್ಯ ಅಂಟಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿಕೊಂಡವು. ಸಿಬಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಳಸಿ ಉಳಿದಂತೆ ಮುಖ್ಯ ಆಕೃತಿಗಳು ಮೆದುವಾದ ಛಾಯಾಂಕಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ನೀಲಿಯನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಬಳಸಿದೆ. ದರಿಯಾದೌಲತ್ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿನಾ ಉಳಿದವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದು, ಶಿಲ್ಪಸೂತ್ರದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ದುಂಡುತನವನ್ನು ತಂದಿವೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಒಳಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವಾಗ ಆಯಾಸವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗದೆ ಆತುರವಾಗಿ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ತುಂಬಿಸಿದಂತೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದೆ. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ನಂತರ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ತೆರಪಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಮಹತ್ವ ಕಡಮೆಯಾಗಿದೆ. ಆಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಅಲಂಕಾರಣಗಳಿಗೆ ತೀರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದೆ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಲಾವಿದರು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರವಂತರಿದ್ದು, ದೃಶ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಕಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ನಿಶ್ಚಲ ಸ್ಥಿತಿ ಇರುವಾಗ ಬಲವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಗಾಗ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ, ಕೋಮಲವಾಗಿ ರಚಿತ

ವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ದೇಶಿಯತೆಯ ನವಿರಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿವೆ.

* * *

ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ ೧೯೮೦ ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ತುಮಕೂರು, ಹಾಸನ, ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲಾವಿದರ ಸಮಿತಿಯು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಜೀವಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಹಿರಿಯೂರು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಸಿರಾಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡಲು ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು, ಒಟ್ಟು ೭೦೦ ಚದುರ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಕಲು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದವನ್ನು ವರ್ಣಪಾರ ದರ್ಶಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೀಕರಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀಯುತರುಗಳಾದ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಬಿ. ವಿ. ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎಸ್. ಎನ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಗಳಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರಾಜು, ಎಂ. ಎಸ್. ನಂಜುಂಡರಾವ್, ಎಂ. ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಎಸ್. ಎನ್. ಸ್ವಾಮಿ, ಪತ್ತಾರ್, ಚೆಟ್ಟಿ, ಕಾಳೆ, ಶ್ರೀಮತಿ ಕಮಲಾಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದವರು ನಕಲು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರುಗಳಾದ ಟಿ.ಪಿ. ಅಕ್ಕಿ, ಎಂ. ಎಸ್. ನಂಜುಂಡರಾವ್, ಆರ್. ಎಂ. ಹಡಪದ್ ಮೊದಲಾದವರು ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತಳಹದಿಯಾಗಿವೆ. ಜಾಗರೂಕ ಹಾಗೂ ವಿವರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ವೈಭವೋಪೇತವಾದ ನಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಹಾಗೂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಮತ್ತು ದೈವಿಕವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸಾಧನೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಸಂಶೋಧಿಸಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಬಹುದು.

(ಕನ್ನಡಾನುವಾದ/'ವಿಕಾಸ')